

Slutrappport över projekt

Kivik – nav för forskning och utveckling inom kulturarv

Journalnummer 2024–2013

Projektperiod: 2024-12-14 – 2025-08-23

Rapportdatum: 2025-08-31

Projektägare:

Stiftelsen Kiviks Museum & Arkiv

www.kiviksmuseum.se

Projektpartner:

Asmiroca Kulturarvsupplevelser

www.asmiroca.se

Referensgrupp:

Kiviks Byalag

Kiviks Esperöds Arboretums Vänförening

Kiviks Turism

Kivik Tång

Skördetid på Österlen

Ideella föreningen för ett biosfärområde för Österlen

Forum Musikarkeologi

Innehåll

Inledning.....	2
Bakgrund	3
Behov.....	4
Syfte.....	4
Mål.....	5
Upprättande av tidsplan för projektet	6
Metod.....	6
Genomförande	7
Resultat kopplade till uppsatta mål.....	8
Övriga resultat.....	12
Projektets publicitet	14

Inledning

Att på ett ekonomiskt, ekologiskt, socialt och kulturellt hållbart sätt bevara och utveckla turism- och besöksnäringen på Österlen blir allt viktigare, i synnerhet kulturarvsturismen, som har stora förutsättningar att växa i området, dels baserat på det kulturhistoriska underlaget i form av fornlämningar och museer, men också för det växande underlaget av kulturutövare av olika slag. Men att göra detta på ett sätt där områdets oersättliga natur- och kulturvärden samtidigt både bevaras och utvecklas i samförstånd med lokalbefolkning och de näringslivsmässiga behoven, och i samklang med de globala klimatmålen, är en utmaning som är viktig att hantera och arbeta med från början för att undvika misstag och förödande konsekvenser längre fram. Detta har varit en av Asmiroca Kulturarvsupplevelsers ambitioner sedan start 2010.

Kiviks Museum är Österlens äldsta museum, grundat 1890. Sedan 1960-talet har museet arbetat med hållbarhetsfrågor, både i forskning och i praktik, och är idag Skandinavien enda museum som är ackrediterat av FN:s globala hållbarhetsnätverk, SDSN, och av UNESCO:s forskningsrådsgupp kring hållbar turism i kulturmiljöer. Den vetenskapliga grund som museet står på, och med de internationella ackrediteringarna gör att förstudiens resultat kan förankras i välbeprövade metoder.

Bakgrund

Kiviksbygden som ort består av ett av Riksantikvarieämbetet särskilt utpekade unikt kluster av arkeologiska, marinarkeologiska, geologiska, historiska och kulturgeografiska lämningar daterade i en exklusivt oavbruten kronologi från sten-, brons- och järnålder till medeltid och nutid. På Kivik finns t.ex. norra Europas största bronsåldersgravfält med Kiviksgraven som central mittpunkt, och här finns även ett av norra Europas största handelsfält från järnåldern. Under medeltiden var sillfisket oerhört omfattande och Hansan byggde ett Lübeckerkapell på platsen. Idag är Kivik Äppelriket med hela Sverige, och omkring 80% av all svensk frukt kommer härifrån.

Kiviks Museum har i nu 135 år arbetat målmedvetet med att ständigt utveckla mötet med besökare och publik i utställningar, guidningar, visningar, workshops, forskning och föreläsningar. Museet har också en ideell vänförening med för närvarande omkring 850 enskilda medlemmar, varav cirka 800 i Sverige och övriga i Danmark, USA, Storbritannien, Schweiz, Frankrike och Tyskland. De unika kulturhistoriska förutsättningarna på Kivik har gjort att Kiviks Museum har kunnat utveckla ett *Centrum för applicerad kulturarvsforskning* med stor verksamhet året runt och samarbetar med museer, arkiv, universitet och forskningsinstitutioner i 30 länder över hela världen.

Kiviks Museum arbetar dock inte bara med kulturarv och kulturarvsforskning, utan har också 2016 tagit initiativ till att utveckla *Samverkan för Hanöbukten* som idag är en fristående organisation som arbetar med uppströms vattenkvalitet i tillrinningen till Hanöbukten från 5 regioner och 23 kommuner. 2019 tog museet initiativ till att skapa ett *biosfärområde för Österlen* och idag är biosfärföreningen aktiv i etablerandet av ett biosfärområde inom Simrishamns och Tomelilla kommuner. Ideella föreningen för ett biosfärområde för Österlen har stort behov av museets kulturella forskningscentrum, och det behövs en publik och tillgänglig mötesplats för biosfärföreningens arbete.

Kiviks Museum samarbetar aktivt lokalt med Kiviks Turism och Kiviks Byalag och driver här forskning inom hållbarhets- och resiliensfrågor med syfte att bland annat få Kivik certifierat som ett grönt besöksmål. På Kivik saknas en publik och tillgänglig samlingslokal för föreningar, bybor och företag, och Kiviks Museum vill i samarbete med Kiviksgraven skapa ett tillgängligt och öppet resurscentrum för bygdens rika föreningsliv.

Kiviksgraven drivs sedan 1933 på entreprenad. Sedan omkring år 1939 finns även café Sågmöllan på området. År 2012 togs verksamheten över av Asmiroca Kulturarvsupplevelser, som drivs av kulturarvsentreprenör, arkeolog och museipedagog Ann-Louise Svensson Ferngård. Att driva fornminnet med vinstsyfte har gett ovärderliga kunskaper i publikt nyttjande för bevarande och problematisering av fornlämningarnas vara eller icke vara. Ann-Louise har specialkunskaper i bevarande, dokumentation och pedagogisering av hållristningar. Under de 20 år sammantaget som hon arbetat med hållristningar har hon genomfört flera räddningsinsatser, samarbete med stenkonservator och dokumentationer av hållristningar i

såväl Världsarvet Tanumshede, Danmark samt på Österlen. Ett stort vetenskapligt kontaktnät inom den arkeologiska forskningen och bevarandegrupperingar har byggts upp.

Behov

Kiviks Museum är sedan 1955, genom en överenskommelse med dåvarande Kiviks kommun, som en pedagogisk och praktisk lösning inrymt i den då nybyggda skolan på Kivik, en lösning som haft många samordningsfördelar, men som också blivit alltmer opraktisk och trångbodd för båda parter. I takt med att den publika och forskningsmässiga museiverksamheten har vuxit, har både arbetsmiljön för museets personal, och besökarnas miljö varit ett växande problem i de trånga lokalerna. Toaletter, föreläsning- och verksamhetsutrymmen har saknats helt sedan skolan genom inskränningar av skollagen tvingats stänga sina lokaler och utrymmen för annan verksamhet än den rent pedagogiska, och museet har tvingats ha föreläsningar och annan publik verksamhet i andra- och tredjehandsexterna lokaler, medan utrymmena i skolan har förvandlats till ett ”öppet magasin”.

Behovet av en flytt har vuxit allt starkare de senaste årtiondena, samtidigt som en gemensam och publik samlings- och möteslokal med museum, arkiv, café och forskarlabb också har efterfrågats i lokalsamhället. Detta har emellertid också ställt många och andra krav på tillstånd för bland annat bygglov med den komplexa och unika kulturarvsmiljön på Kivik. Frågor om finansiering kring en flytt har behövt lösas, liksom hur samverkan med lokalsamhället kan utökas kopplat till en möjlig lokallösning. Arbetet med att flytta museets samlingar, utställningar och verksamhet till tillgängligare lokaler har dessutom aktivt fördröjts av kommunens politiker och tjänstepersoner till lokalsamhällets stora irritation.

I juni 2024 beslutade Simrishamns kommun plötsligt att lägga ner den välfungerande skolan på Kivik, ett beslut som både väckte upprörda känslor långt utanför kommunens gränser, men som också hyperaktualiserade frågan om Kiviks Museums framtid. En utredning genom en Leaderförstudie sågs som en väg att hitta lösningar till de lokala behoven kring en gemensam mötesplats och samlingslokal för museum, forskarlabb, publika möten och café. Nya lösningar skulle också undersökas kring samverkan, ekonomi och nya tjänster, m.m. i syfte att öka den lokala kulturarvsturismen på ett ekonomiskt, socialt, kulturellt och ekologiskt hållbart sätt. Projektet menades vara intressant för hela Leaderområdet men också för Skåne och nationellt.

Syfte

Syftet med förstudien var att undersöka hur kulturarvsturismen på Kivik och Österlen genom ökad samverkan, resursallokering till en mötesplats och skapande av ett arkeologiskt forskarlabb kunde utvecklas på ett ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbart sätt med Kiviks Museum och Kiviksgraven som bärande kulturarvsaktörer i området i bred samverkan med andra kulturaktörer, företag och forskare. Förstudiens avsikt var att söka svar

på bland annat följande frågor i syfte att utveckla Kiviks, Österlens och Skånes kulturarvsturism med fokus på kulturdriven landsbygdsutveckling:

- Kan Kiviks Museum och Kiviksgraven skapa ett arkeologiskt och experimentellt forskningslabb tillsammans? Vilka lösningar kan finnas för en gemensam lokal med forskningslabb, etc., där Kiviks Museum och Asmiroca har kontakterna och Kiviksgraven har de arkeologiska förutsättningarna?
- Var skulle bygglov eller andra förutsättningar finnas på Kivik för att bygga/skapa ett gemensamt kunskapscentrum, museum och samlingslokal med tanke på detaljplan, fornlämningar, m.m.?
- Hur kan Kiviks Museums europeiska och internationella samarbeten och forskarnätverk komma Kivik till nytta genom bred samverkan i ett forskarlabb?
- Hur kan Asmiroca Kulturarvsupplevelsers internationella kontakter inom arkeologi, forskning och arkeologisk metodutveckling komma Kivik till nytta genom samverkan i ett forskarlabb?
- Vilka ekonomiskt och socialt långsiktiga hållbara lösningar kan gynnas av en närmare lokal samverkan mellan Kiviks Museum och Kiviksgraven, exempelvis genom nya tjänster, produkter och arbetstillfällen?
- *Ideella föreningen för ett biosfärområde för Österlen* arbetar med lokala och regionala hållbarhetsfrågor, men saknar Kiviks Museums internationella kontakter och ackrediteringar inom hållbarhet. Hur kan vi bidra med lokaler för kontor, forskning och internationella kontakter som kan gynna föreningens arbete, kontaktnät och kunskapsspridning?
- Kivik som ort saknar en samlingslokal för det oerhört omfattande föreningslivet för föredrag och sammankomster. Hur kan Kiviks Museum hjälpa Kiviks Turism och Kiviks Byalag genom att skapa en attraktiv lokal för lokalsamhället, där människor kan samlas, lyssna på föredrag, delta i aktiviteter och samtidigt gå på museum?
- De lokala hembygdspåren har på samma sätt som Kiviks Museum stora lokalproblem för sina växande samlingar. Kan organisationerna samarbeta och skapa ett större arkivcentrum med gemensamma lokallösningar, som därmed skulle ha ökade förutsättningar som publikt besöksmål och för att söka externa medel?
- På vilket sätt kan Asmiroca Kulturarvsupplevelsers institutionsfria tillvaro utveckla labbmetoder mellan vetenskapliga och privata aktörer.
- Kan en samverkan med lokaler, magasin och museum leda till att Kivik även kan visa upp föremål och fynd som normalt förvaras på annan ort.

Mål

Förstudien hade följande mål som skulle vara mät- och uppföljningsbara vid projekttidens slut:

- Undersökt och, om så möjligt, förankrat möjligheterna till långsiktig och hållbar samverkan kring en publik och tillgänglig mötesplats.

- Undersökt möjligheter kring långsiktig finansiering, forskning, verksamhet, m.m.
- Undersökt möjligheter till bygglov kopplat till detaljplan och fornminneslag mht. Kiviksbygdens omfattande kulturarv.
- Hämtat inspiration, exempel på lösningar och kunskap från andra, motsvarande orter i exempelvis Sverige men i synnerhet Danmark, där man har kommit väldigt långt i lokal samverkan kring kulturarvet och kulturarvsturismen.

Upprättande av tidsplan för projektet

Eftersom det brådskade att hitta en lösning för museets flytt, inte minst efter nedläggningen av skolan och den osäkra framtiden därmed, beslutade projektägare, projektledning och referensgrupp gemensamt att starta på egen risk. Första mötet hölls 14/12–2024 och som internt slutdatum för projektet sattes 30/6–2025.

Projektet försenades på grund av dels den komplexitet som råder kring bygglov och arkeologi i området, men också för att museets lokalbehov måste kunna tillfredsställas någorlunda. Att flytta ett museum kräver noggrann planering för att göras rätt. En lösning hittades som krävde mer tid för att förankras, och projektägare, projektledning och referensgrupp beslutade att förlänga den interna projekttiden med två månader till den 23/8 och att samtidigt utöka antalet referensgruppsmöten med ett, så att alla involverade skulle kunna få väsentlig information och ge feedback på lösningar.

Under den internt utökade projekttiden råkade projektägaren ut för ett bedrägligt beteende kring den lokallösning som hade identifierats som prioriterad, men kunde istället inom samma tidsram hitta och förankra en ny lokallösning.

Total projekttid 2024-12-14 – 2025-08-23.

Metod

För att genomföra förstudien användes följande metoder:

Referensgruppsmöten:

Till projektet kopplades en referensgrupp, först bestående av representanter för de föreningar som direkt involverades och var beroende av projektet i form av Kiviks Museums vänförening, Kiviks Byalag, Kiviks Turism och Ideella föreningen för ett biosfärområde för Österlen. Eftersom personerna i referensgruppen även representerade andra föreningar, kom gruppen att även representera Skördetid på Österlen, Kiviks Esperöds Arboretums Vänförening och Kivik Tång. Det planerades fyra möten med referensgruppen under projektets genomförandeperiod, men det genomfördes totalt fem möten. Mötena avsåg att referensgruppen skulle komma med relevant input på arbetet utifrån sina nätverks och föreningars behov. Referensgruppen arbetade ideellt i projektet.

Dialogmöten:

För att leda förstudien framåt sattes relevanta frågor upp som skulle besvaras genom dialogmöten med olika intressenter, såsom den kommunala bygglovsenheten, antikvariska myndigheter, offentliga och privata finansiärer, arkitekter, lokala fastighetsägare, föreningsliv, företagare, forskning, turistorganisationer, besöksmål, m.fl.:

Var skulle bygglov kunna utfärdas för en sådan typ av lokal som krävs, om den ska rymma föreläsningar, café, arkiv, museum, forskarlabb, m.m.? Hur stor skulle lokalen behöva vara och hur skulle den finansieras på kort och på lång sikt? Hur ställer sig Statens Fastighetsverk som ägare, Riksantikvarieämbetet som ansvarig fornlämningsmyndighet och Länsstyrelsen som kontrollerande myndighet över fornlämningar till ett arkeologiskt forskarlabb på den arkeologiska platsen Kivik i allmänhet och Kiviksgraven i synnerhet?

Hur skulle samverkan med olika hembygdsföreningar, Biosfärföreningen för Österlen, Kiviks Byalag, Kiviks Turism och eventuellt andra aktörer kunna se ut rent praktiskt kring en lokal?

Kan man hämta inspiration, exempel på lösningar och kunskap från andra, motsvarande orter i exempelvis Sverige och framför allt Danmark, som har kommit mycket längre i hållbar kulturarvsturism.

Samtliga dialogmöten hade som syfte att försöka finna lösningar på bygglov, tillstånd, finansiering av investeringar, drift, underhåll och verksamhet på kort och lång sikt, samverkan, etc.

Kommunikation:

Med kommunikation avsågs den främst externa projektkommunikationen till allmänheten via hemsidor och nyhetsbrev och i viss mån media i projektets slutfas. Alltför tidig kommunikation med dessa externa parter ansågs dock kunna skada projektet.

Genomförande

Efter att Leader Östra Skåne i november 2024 hade beslutat att prioritera projektet, och eftersom projektet inte kunde vänta, beslutade projektledarna, projektägaren och referensgruppen gemensamt att starta projektet på egen risk i väntan på Jordbruksverkets slutgiltiga besked. Projektet måste helt enkelt genomföras och det fanns ingen tid att förlora!

I enlighet med projektplanen skulle fyra referensgruppsmöten hållas. Gruppen träffades första gången den 14 december 2024 och man beslutade att i enlighet med projektplanen träffas varannan månad för uppdateringar, men att även mail- och telefonledes informera och uppdatera varandra däremellan. Redan vid första mötet insåg gruppen att det fanns större synergieffekter genom gruppens samverkan och sammansättning, än vad som hade förväntats i ansökan.

Sinsemellan delade projektledarna upp det praktiska arbetet genom att utse Ann-Louise Svensson-Ferngård som ansvarig för den arkeologiska labbdelen och Dafvid Hermansson som ansvarig för museets flytt, finansiering och forskningsutveckling. Projektledarna arbetar nära varandra sedan många år tillbaka och kompletterade varandras arbete under projekttiden med input, idéer, rådgivning och samverkan kring lösningar.

Från referensgruppen utsågs Jeanette Svensson i egenskap av representant för museets vänförening som ansvarig för att bevaka och utveckla museets utställnings- och verksamhetsbehov; Jan Nilsson i egenskap av Byalagets ordförande som ansvarig för att informera och undersöka föreningarnas lokalbehov på Kivik; Kristina Levinsson som representant för Kiviks företagarförening, Kiviks Turism, som ansvarig för att bevaka företagarnas intressen; samt Anders Lönneborg som representant för biosfärområdesföreningen för Österlen, för att bevaka och utveckla långsiktigt hållbara lösningar i samverkan med hela det tilltänkta biosfärområdet, dvs. Simrishamn och Tomelilla.

Referensgruppens sammansättning gjorde att projektet även kom att innesluta Kivik Tång, Kiviks Esperöds Arboretums Vänförening, Kiviks Musteri AB och Skördetid på Österlen, vilket tidigt i projektet menades vara oerhört positivt för en vidareutveckling av förstudien, både i ökad samverkan och nytta, men också som projekt.

Resultat kopplade till uppsatta mål

Förstudiens resultat kopplade till de uppsatta målen:

1. Undersökt och, om så möjligt, förankrat möjligheterna till långsiktig och hållbar samverkan kring en publik och tillgänglig mötesplats.

Resultat:

En behovs- och intresseinventering gjordes genom Kiviks Byalag och Kiviks Turism kring de lokala föreningarnas och företagens behov i närområdet, främst Kiviksbygden, men också den omedelbara närheten. Varken på Kivik eller på motsvarande orter i närområdet finns särskilt många publika, tillgängliga lokaler som kan rymma samlings- och mötesrum för det rika föreningslivsutbudet eller för företag. Den enda offentliga samlingslokalen på Kivik är visserligen gratis för föreningar, men är inte anpassad för föreläsningar och aktiviteter. Det finns ett skriande behov av mötesrum, men samtidigt är föreningslivet ideellt och saknar pengar för att betala återkommande lokalhyror, vilket måste tas hänsyn till. Intresset från de samverkande föreningarna i referensgruppen och deras kontaktnoder var dock stort kring en fungerande samlingslokal. Det menades samtidigt också att föreningarna kan söka bidrag från exempelvis kommunen för att bestrida kostnader för lokalhyra och att behovet av mötesrum för föreningarna åtminstone till viss del är större än problemet att det skulle kosta pengar. Verksamheter kan också anpassas på så sätt att när det finns ett behov av välfungerande föreläsnings- och mötesrum får dessa kosta, medan vid andra aktiviteter, där lokalens förutsättningar spelar mindre roll, kan kommunens gratislokal användas.

De samverkande föreningarna inom referensgruppen beslutade att påbörja ett samarbete om en lokallösning och att därmed föregå med gott exempel om en lokal kunde hittas, för att på så sätt sprida intresset och samsynen till fler. Målet ansågs därmed vara uppnått, både avseende att undersöka och att förankra möjligheterna till en långsiktig och hållbar samverkan kring en publik och tillgänglig mötesplats.

2. Undersökt möjligheter kring långsiktig finansiering, forskning, verksamhet, m.m.

Resultat:

En långsiktig finansiering måste delas upp i två delar, dels (1) avseende museets lokalbehov och finansiering av flytt, nya utställningar, lokalhyra eller köp, lån, drift och underhåll. Dessutom måste en långsiktig finansiering identifieras för (2) forskning och verksamhet.

- (1) En långsiktig finansiering av flytt och framtida drift, underhåll, lokalhyra, m.m. måste säkerställas så långt möjligt inom förstudiens ram. Lösningen blir beroende av den lokallösning som kan identifieras, eftersom den kan komma att kosta olika summor. Behovet av anpassningar i lokalen måste eventuellt bedömas i samråd med fastighetsägare och tillgänglighetsexperter. Bidragsansökningar, eventuella lån och samverkan med fastighetsägare måste ske snarast efter att lösningen identifierats.

Den lösning som slutligen identifierades på flytt av museet (se nedan 3), menades vara den både ekonomiskt och personalresursmässigt mest effektiva lösningen. Det fastighetsbolag som kommer att bildas för köpet av fastigheten består av filantropiska intressenter som inte är ute efter vinstmaximering, utan vill att Kiviks Museum ska utvecklas och blomstra. En affärsplan har upprättats, där utvecklingen av en caféverksamhet bidrar till intäkter för löpande drift och underhåll. Museet kan redan nu baserat på sina befintliga besöksintäkter betala en rimlig lokalhyra och menas kunna öka denna när besöksantalet kan öka genom tillgängligare öppettider. Hyresintäkter kan genereras från föreningslivet som beslutat om samverkan, och genom de projekt- och forskningsanslag som beviljats och kommer att vidare ansökas om kan kostnader för lokal bakas in. Målet att undersöka möjligheter till långsiktig finansiering av flytt, drift och underhåll ansågs därmed vara uppfyllt.

- (2) Inom tidsramen för förstudien fortsatte arbetet med att säkerställa en långsiktig finansiering av forskning, löner och verksamhet vid Kiviks Museum. Med långsiktighet måste här förstås de förutsättningar som finns i regelverk från offentliga medel (kommunala, regionala, nationella, EU och internationellt), och exempelvis privata fonder och stiftelser. Oftast är även väletablerade, högkvalitativa verksamheter, som Kiviks Museum, hänvisade till de ett-, två- eller treåriga projektmedel som kan sökas, medan exempelvis långvariga verksamhetsbidrag nästan aldrig kan komma på tal som ett olyckligt resultat av den så kallade kultursamverkansmodellen som gör att nästan

inga nya verksamheter kommer in bland de som redan uppbär sådana medel av hävd. Det sker väldigt sällan förnyelser bland dessa, vilket å ena sidan är ett problem för de som aldrig släpps in, men samtidigt en garanti för långsiktighet för de som väl kommit in. Kritik har riktats mot modellen från många håll på senare tid, även från Riksrevisionen, men tills vidare är det detta regelverk som styr.

Flera olika forsknings- och utvecklingsanslag söktes och beviljades under förstudien, däribland ett treårigt EU-projekt, ett tvåårigt NordPlus-projekt och ett tvåårigt projekt finansierat av Svenska Institutet. Härutöver beviljades ett treårigt, mindre bidrag från Sten K. Johnsons Stiftelse, samt ett ettårigt mindre bidrag från Simrishamns kommun. Fler ansökningar skrevs, varav en fick avslag från Region Skåne, och ett ytterligare EU-projekt inväntar besked i september. Under förstudiens tidsperiod genomfördes ett 20-tal dialogmöten med både svenska och internationella forskningsinstitut, universitet, lärosäten, m.fl. om samverkan kring forskning, varvid både kontakter och framtida forskningsprojekt har identifierats och ansökningsprocesser påbörjats. Målet ansågs därmed vara uppfyllt, eftersom särskilt de större bidragen garanterar forskning och löner under upp till tre år i museets verksamhet, och de påbörjade ansökningsprocesserna med andra forskningsinstitut, även utanför Sverige, bådar mycket gott för framtiden.

3. Undersökt möjligheter till bygglov kopplat till detaljplan och fornminneslag mht. Kiviksbygdens omfattande kulturarv.

Resultat:

Under förstudien genomfördes ett 30-tal dialogmöten med kommunens bygglovsenhet, antikvariska myndigheter, arkeologer, bygglovsarkitekter, inredningsarkitekter, fastighetsägare, finansiärer och många fler. En stor utredning gjordes kring vilka möjligheter det finns på Kivik för att etablera en ny museilokal, endera genom hyra eller köp av befintlig lokal, till- eller ombyggnation eller nybyggnation. Inte mindre än 24 olika förslag arbetades igenom under förstudien, som därmed drog ut på tiden på grund av försenande effekter, tidskrävande frågor och utredningar och flera andra skäl. Bilden komplicerades dessutom av det förhöjda säkerhetsläget genom inträdet i NATO, vilket medför att Försvarsmakten har vetorätt på både nybyggnationer inom området, men kan också ha synpunkter på verksamhetsförtätning. Tillika har Trafikverket förtydligat sina regler om samlingslokaler invid riksvägar med tungt och farligt gods, vilket medförde att vissa lägen direkt kunde uteslutas, både för nybyggnation och för övertagande av befintliga fastigheter med ansökan om verksamhetsförändring. På ett tidigt stadium planerades bygglovsprocessen i samråd med en bygglovsexpert och bygglovsenheten på Simrishamns kommun, för att undvika senare problem eller förseningar, varvid snart identifierades en fastighet med centralt och kommersiellt läge på Kivik som tillika var till salu.

Den identifierade fastigheten ligger inom befintlig detaljplan, varmed en bygglovsprocess om ombyggnation kan starta omgående utan arkeologisk konsultation eller ansökan. Bygglovet

menades kunna hanteras på delegation inom bygglovsenheten, vilket påskyndar ett beslut. Dialog inleddes med fastighetsägare, mäklare och fastighetsbesiktare. Ett fastighetsbolag ska bildas, där Stiftelsen Kiviks Museum & Arkiv är minoritetsägare. I fastigheten kommer att drivas en caféverksamhet, som eventuellt hyres ut på entreprenad, och lokalen anpassas i övrigt för museets och det lokala föreningslivets mest akuta behov med hjälp av en inredningsarkitekt som tittar på bästa förutsättningar i lokalen. Lösningen är inte helt optimal och rymmer inte exempelvis arkivet och kan inte fullt ut anpassas för exempelvis större möten och konferenser, men menas ändå av referensgruppen och projektledningen vara ett tillräckligt väl uppfyllt mål i förhållande till de stora begränsningar som finns i området. Eftersom beslutet inom den grupp av föreningar och företag som förklarat att man avser att samverka kring lokalen dessutom är att verksamheterna får anpassas efter lokalens möjligheter och förutsättningar, menas målet vara tillräckligt väl uppfyllt. Gruppen menade att det viktigaste målet var att skapa en tillgänglig lokal för museet med möjlighet till café, samlingsutrymmen och forskning, och det målet är uppfyllt in extenso.

4. Hämtat inspiration, exempel på lösningar och kunskap från andra, motsvarande orter i exempelvis Sverige men i synnerhet Danmark, där man har kommit väldigt långt i lokal samverkan kring kulturarvet och kulturarvsturismen.

Resultat:

Projektledarna satte tidigt upp ett antal olika besöksmål, både i Sverige och i Danmark, som skulle inspirera flytt, verksamhets- och forskningsutveckling, samverkan med andra aktörer och utvecklad kulturarvsturism. Tillsammans och var för sig åkte projektledarna på olika studieresor för att hämta inspiration för olika delar av projektet, såsom för det arkeologiska labbet, som för nya utställnings- och lokallösningar och för forskningsutveckling. Här kan nämnas att Dafvid hittade stor inspiration från studiebesök tillsammans med sin bygglovsarkitekt på Moderna Museets i Malmö lokallösningar och på egen hand för utställningslösningar från besök på Upplandsmuseet i Upsala.

Projektledarna beslutade att i enlighet med ansökan besöka två utflyktsmål i Danmark, varvid utvaldes ett med avseende på utställnings- och lokallösningar och forskning och ytterligare ett med avseende på arkeologisk labbverksamhet och forskning. Av hälsoskäl kortades resan något i färdväg mot projektplanen, men genomfördes helt i enlighet med uppsatta mål. Då Kiviks Museum har ett samarbete med vikingabesökscentrat i Slagelse kopplat till museets järnåldersforskning och till UNESCO-ackrediteringen, beslutade projektledarna att besöka detta gemensamt i avsikt att hämta inspiration kring forskning, besöksmålsutveckling, kulturarvsturism, samverkan med lokalsamhälle, utställningar och lokallösningar. Som besöksmål kring pedagogisk, experimentell labbverksamhet, forskning och utställningsverksamhet beslutade projektledarna att gemensamt besöka Københavns Museum och deras Arkæologiske Værksted. Målet ansågs därmed vara uppfyllt.

Övriga resultat

Förstudien har också gett andra resultat, som inte var uppsatta mål, men som ändå är viktiga att nämna i slutrapporten. I syftet med förstudien nämndes följande frågor som också har uppnått resultat:

1. Kan Kiviks Museum och Kiviksgraven skapa ett arkeologiskt och experimentellt forskningslabb tillsammans? Vilka lösningar kan finnas för en gemensam lokal med forskningslabb, etc., där Kiviks Museum och Asmiroca har kontakterna och Kiviksgraven har de arkeologiska förutsättningarna?

Resultat:

Ja. Tidigt i projektet utvecklades tanken om ett mobilt forskningslabb, dels eftersom det skulle vara svårt och dyrt att bygga en så stor lokal som skulle krävas för att inrymma även arkeologiskt labb och forskningsutrustning, dels eftersom hela Kiviksområdet består av arkeologiskt, geologiskt, kulturgeografiskt och på andra sätt intressanta lämningar eller möjligheter till forskning. Att istället skapa ett mobilt och experimentellt labb skulle därmed både lösa lokalfrågan och tillgänglighetsaspekten. Nordens första mobila, experimentella labbvagn togs därför fram under förstudien i bred samverkan med flera vetenskapliga discipliner, såsom arkeologi, marinarkologi, geologi, musikarkeologi, pollenanalys, marinbiologi, m.fl. Labbvagnen ägs av Kiviks Museum i ett samverkansavtal med Asmiroca Kulturarvsupplevelser. Referensgruppen ville delta i utvecklingen av labbvagnsmodellen och som ständiga partners till vagnen knöts Kivik Tång, Kiviks Esperöds Arboretums Vänförening, Kiviks Musteri AB och Forum Musikarkeologi. Genom den mobila labbvagnen kan nya projekt, samverkansmodeller, tjänster och produkter också utvecklas på ett helt nytt sätt, eftersom vagnen även blir en publik del av både Kiviks Museums och Asmiroca Kulturarvsupplevelsers verksamhet. Vagnen kopplar därmed genom sin mobilitet inte bara samman områdets spännande forskningsfält på ett helt nytt sätt, utan också verksamheterna, eftersom den inte bara finns på en begränsad fysisk plats. Labbvagnen kommer att få en egen undersida på Kiviks Museums hemsida, en länk till denna undersida på samtliga Asmiroca Kulturarvsupplevelsers hemsidor och en egen plattform på SoMe, hanterat av Asmiroca Kulturarvsupplevelser.

2. Hur kan Kiviks Museums europeiska och internationella samarbeten och forskarnätverk komma Kivik till nytta genom bred samverkan i ett forskarlabb?

Resultat:

Som ett delresultat av Kiviks Museums redan befintliga forskarnätverk, kunde flera projektansökningar skrivas inom ramen för förstudien, även i samarbete med andra länder, främst runt Östersjön. Inom ramen för förstudien tillkom en första projektidé kopplad till

labbvagnen i samverkan mellan museet, biosfärföreningen och Kivik Tång. Projektet ska testas under hösten 2025. I samarbete med Forum Musikarkeologi har nya projektidéer tagits fram mellan Asmiroca Kulturarsupplevelser och Kiviks Museum. Projekten planerar vi att starta upp under 2026.

3. Hur kan Asmiroca Kulturarsupplevelsers internationella kontakter inom arkeologi, forskning och arkeologisk metodutveckling komma Kivik till nytta genom samverkan i ett forskarlabb?

Resultat:

Asmiroca Kulturarsupplevelsers stora nätverk inom arkeologi och hållristningsforskning ger unika möjligheter att inte bara genomföra arkeologi utan också metodutveckling och teknikutveckling. Kiviksgraven och dess omgivande arkeologi är utmanande och nya tankar behöver smidas fram för att kunna förstå den komplexa arkeologi som vi har, med så få irreversibla åtgärder som möjligt. Genom kontaktnätverket finns möjlighet till flera spännande forskningsprojekt i framkant som skulle kunna utprövas vid Kiviksgraven.

4. Vilka ekonomiskt och socialt långsiktiga hållbara lösningar kan gynnas av en närmare lokal samverkan mellan Kiviks Museum och Kiviksgraven, exempelvis genom nya tjänster, produkter och arbetstillfällen?

Resultat:

Inom ramen för förstudien har det inte varit möjligt att även hinna testa konkreta metoder för samverkan kring tjänster och produkter kopplade till en specifik lokal eller ett specifikt projekt. Däremot finns många idéer om fortsatt samverkan, som på sista referensgruppsmötet även ledde till att alla samverkanspartners ville delta i en uppföljning och vidareutveckling av förstudien, både kopplat till labbvagnen och till Kiviks Museums nya lokaler. I denna nya miljö med en inkluderande labbvagn, kan nya modeller, arbetsmetoder, tjänster, produkter, m.m. testas och utvecklas framöver.

5. *Ideella föreningen för ett biosfärområde för Österlen* arbetar med lokala och regionala hållbarhetsfrågor, men saknar Kiviks Museums internationella kontakter och ackrediteringar inom hållbarhet. Hur kan museet bidra med lokaler för kontor, forskning och internationella kontakter som kan gynna föreningens arbete, kontaktnät och kunskapsspridning?

Resultat:

Samverkansavtal med biosfärföreningen kring lokallösningen ingår som ett resultat av förstudien. Projektet kring labbvagnen som genomförs under hösten är ett exempel på ett

projekt som får internationell anknytning. Dessutom har Kiviks Museum tagit initiativ till forskning som gynnar även biosfärföreningen, och en gemensam, internationell projektansökan kommer att lämnas in under hösten 2025. Detta är ett viktigt exempel på övriga resultat inom förstudiens ram.

6. De lokala hembygdsföreningarna har på samma sätt som Kiviks Museum stora lokalproblem för sina växande samlingar. Kan organisationerna samarbeta och skapa ett större arkivcentrum med gemensamma lokallösningar, som därmed skulle ha ökade förutsättningar som publikt besöksmål och för att söka externa medel?

Resultat:

Eftersom arkivet ännu inte har fått sin lösning, men idéer finns kring hur det ska kunna lösas, kommer denna fråga att aktivt arbetas vidare med efter förstudiens slut. Eftersom det inte var ett mål med förstudien att undersöka, är svaret oväsentligt för resultatet. Det är dock både viktigt och intressant att påpeka att det inte bedöms som orimligt eller omöjligt att sådan lösning går att finna!

7. På vilket sätt kan Asmiroca Kulturarvsupplevelsers institutionsfria tillvaro utveckla labbmetoder mellan vetenskapliga och privata aktörer.

Resultat:

I och med att Asmiroca Kulturarvsupplevelser inte är kopplad till någon institution finns möjligheten att ta fram nytänkande projekt och koppla på såväl forskning som teknikutvecklare. Vi har inte några styrdokument att följa utan kan söka pengar för och påbörja ett projekt som är bra utan att behöva motivera det för styrelse och medlemmar. Det ger en smidigare och snabbare besluts- och arbetsgång.

8. Kan en samverkan med lokaler, magasin och museum leda till att Kivik även kan visa upp föremål och fynd som normalt förvaras på annan ort.

Resultat:

Förutsättningar finns genom projektet. En ansökan kommer att lämnas in.

Projektets publicitet

Så snart beslutet från Leader Östra Skåne om prioritering av projektet blivit känt i november 2024 och projektägare, projektledare och referensgrupp hade beslutat om projektstart på egen risk, upprättade projektägaren en hemsida för projektet med den officiella beskrivningen,

tillhörande Leaderlogga och texten att projektet hade prioriterats av Leader Östra Skåne och hade startats på egen risk i väntan på Jordbruksverkets beslut.

När beslutet från Jordbruksverket kom i juli 2025, ändrades texten till att projektet erhåller finansiellt stöd från Jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Leader Östra Skåne.

<https://www.kivikmuseum.se/kivik-nav-for-forskning-och-utveckling-inom-kulturarv/>

Eftersom projektägare, projektledare och referensgrupp var eniga om att alltför tidig kommunikation med media och allmänhet kunde leda till både spekulationer och skador för projektet, har ingen annan publicitet kring projektet funnits. Delar av projektrapporten är också hemligstämplad, eftersom den innehåller fortsatt känslig information.

I samband med att projektets sista referensgruppsmöte hade ägt rum, publicerades en text och bild från mötet med tillhörande Leaderlogga på projektägarens sociala medier.

Projektägare, projektledare och referensgrupp beslutade att informera media och allmänhet om projektet först i samband med att fastighetsköpet offentliggörs, och senare även informera om hur det nya museet och samlingslokalen kommer att gestaltas.

Bild från studiebesöket i Slagelse, Danmark. Fr.v. Ann-Louise Svensson-Ferngård, Anne-Christine Larsen (museichef, Trelleborg i Slagelse) och Dafvid Hermansson.

Kiviks Museum

Publicerat av Emmy Jacobsson · 3 tim · 🌐

Leaderprojekt avslutat!

I november fick Kiviks Museum och Asmiroca Kulturavsupplevelser beskedet att vår gemensamma Leaderansökan om att utveckla Kiviksbygdens hållbara kulturavsturism och forskning hade prioriterats av Leader Östra Skåne.

Projektet startade på egen risk i väntan på Jordbruksverkets startbesked som kom i juli.

Efter nästan ett års arbete är förstudien nu avslutad och på lördagen hölls sista mötet med referensgruppen.

I projektet har vi även arbetat på att hitta en lösning för Kiviks Museums flytt och 24 olika alternativ har betats av.

Resultatet av förstudien publiceras i september. 🍷🍷

Bild från inlägget på SoMe i samband med sista referensgruppsmötet, 23/8-2025 på Café Sågmöllan, Kivik. Fr. v. Jan Nilsson, Kristina Levinsson, Anders Lönneborg, Ann-Louise Svensson-Ferngård, Jeanette Svensson och Dafvid Hermansson.